

201-

1/14/1-9

KISPEL-KÖNYV MŰZSEMEI KAPOSVÁR

KAPOLY KÖZSÉG

MONOGRAFIÁJA

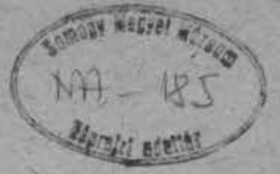
1954.

Okmánytartó
MNOSZ. 5617

NA-185

Somogy Megyei Múzeumi
Képtár adatlava

Gyűjtő: ill. m. tisztelet

Gyűjtés ideje: 1954.

Tartalom: Művészeti

12 lap (+ 8 lap)

4 kétsz. , 2 rajz , 13 fotó

Földrajzi mutató, - Képek

Évkönyv, XXXIII.

Iratgyűjtő

MSZ 5617

PAPIRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

Feltámasztás

Az évkönyv az egyes lapokról készült album

KAPOLY KÖZSÉG

DOLGOZÓ NÉPÉNEK

ajánlja ezt a munkát

a Kapolyi Áll. Áll. Iskola
nevelőtestülete.

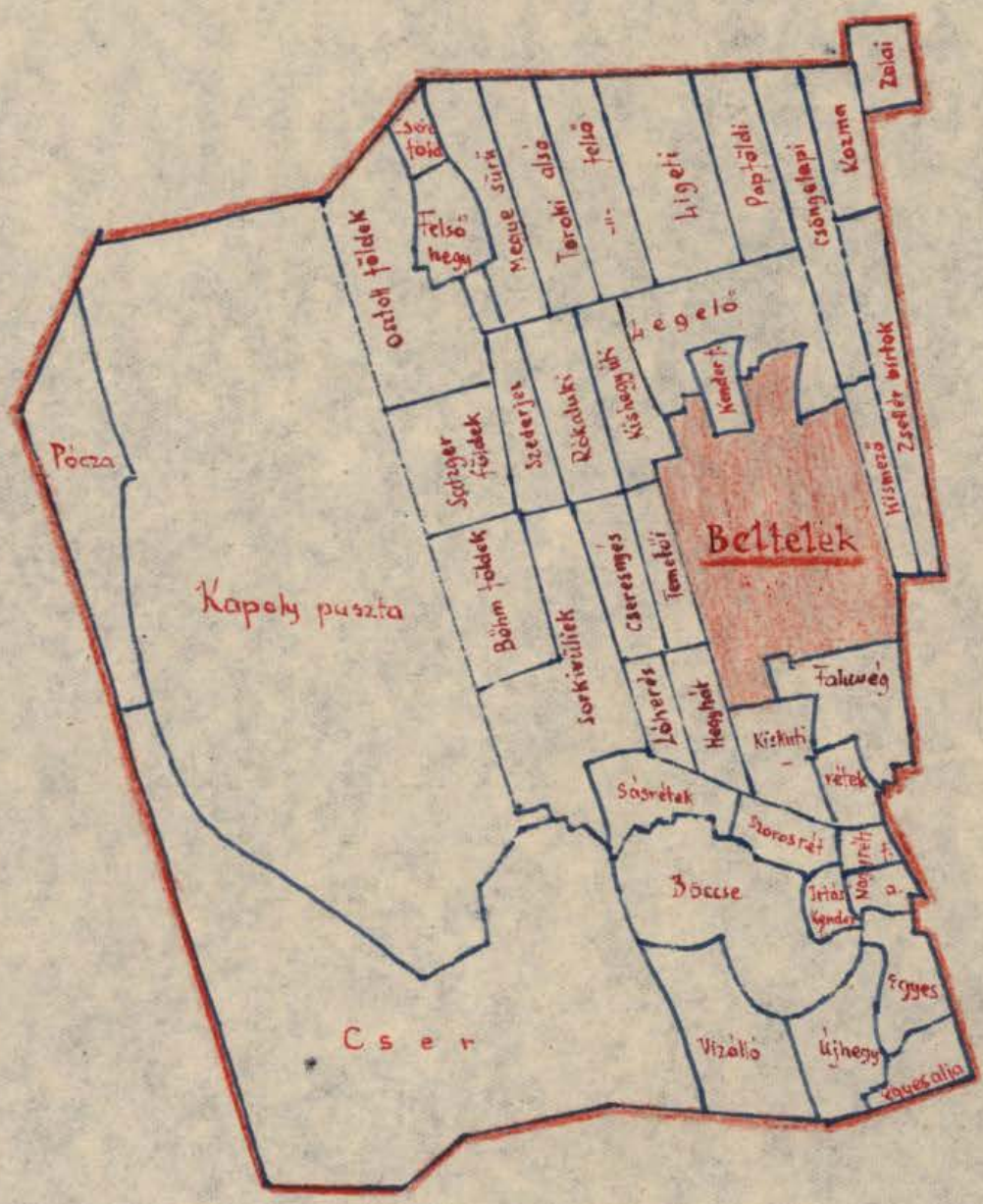
Mellékletek:

1. Kapoly község környéke.
2. Kapoly község területe.
3. Kapoly község dűlői.
4. Új házak Kapolyon 1945. óta.
5. Kapoly kulturális életéből.
6. Kapolyi dalok.
7. A fejlődés útja.
8. Fényképsorozat I.
9. Fényképsorozat II.

4/14/14

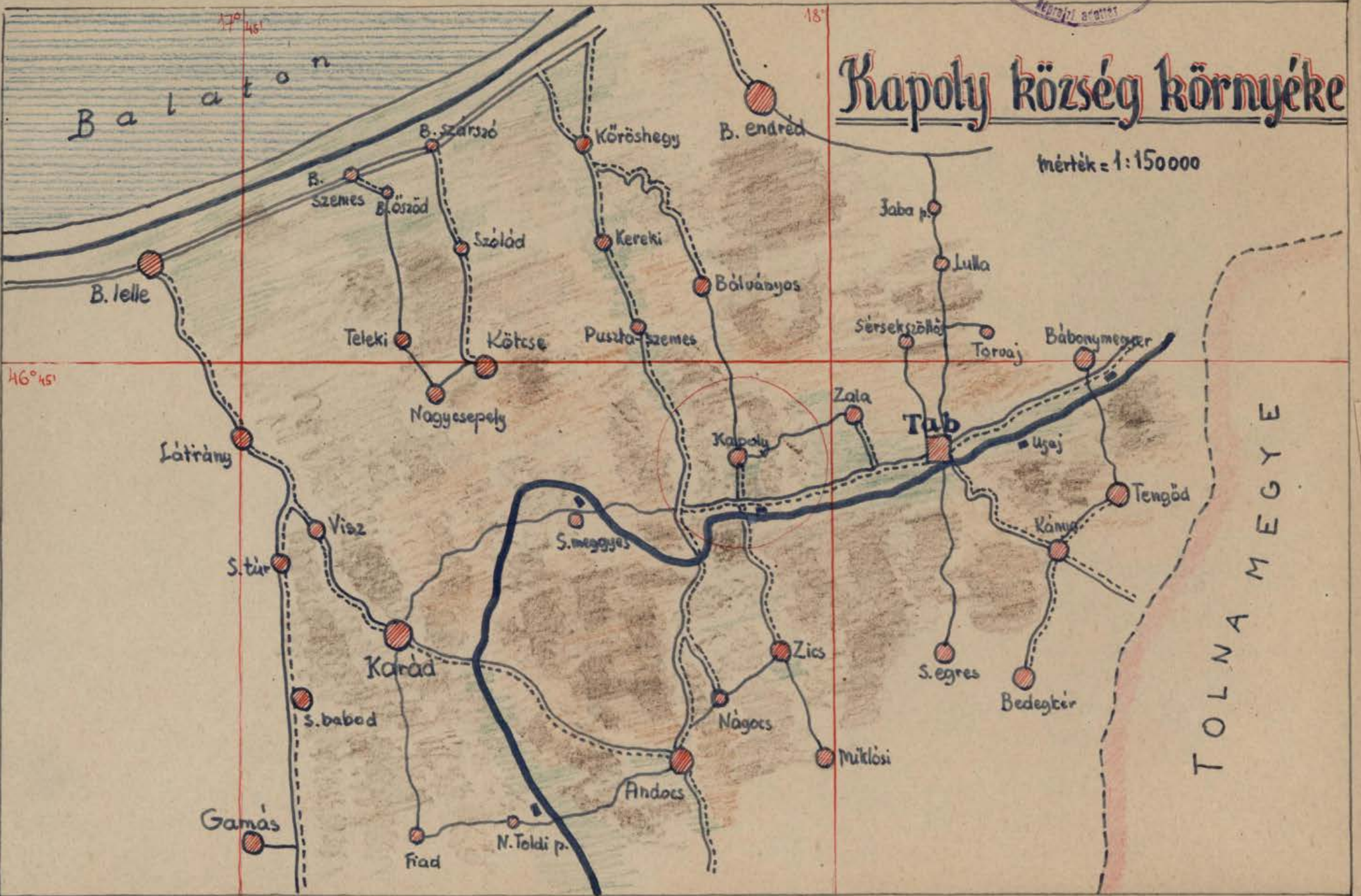

Kapoly község dűlői.

Somogy Megyei Művelődési
NA-185
Képrajzi osztály

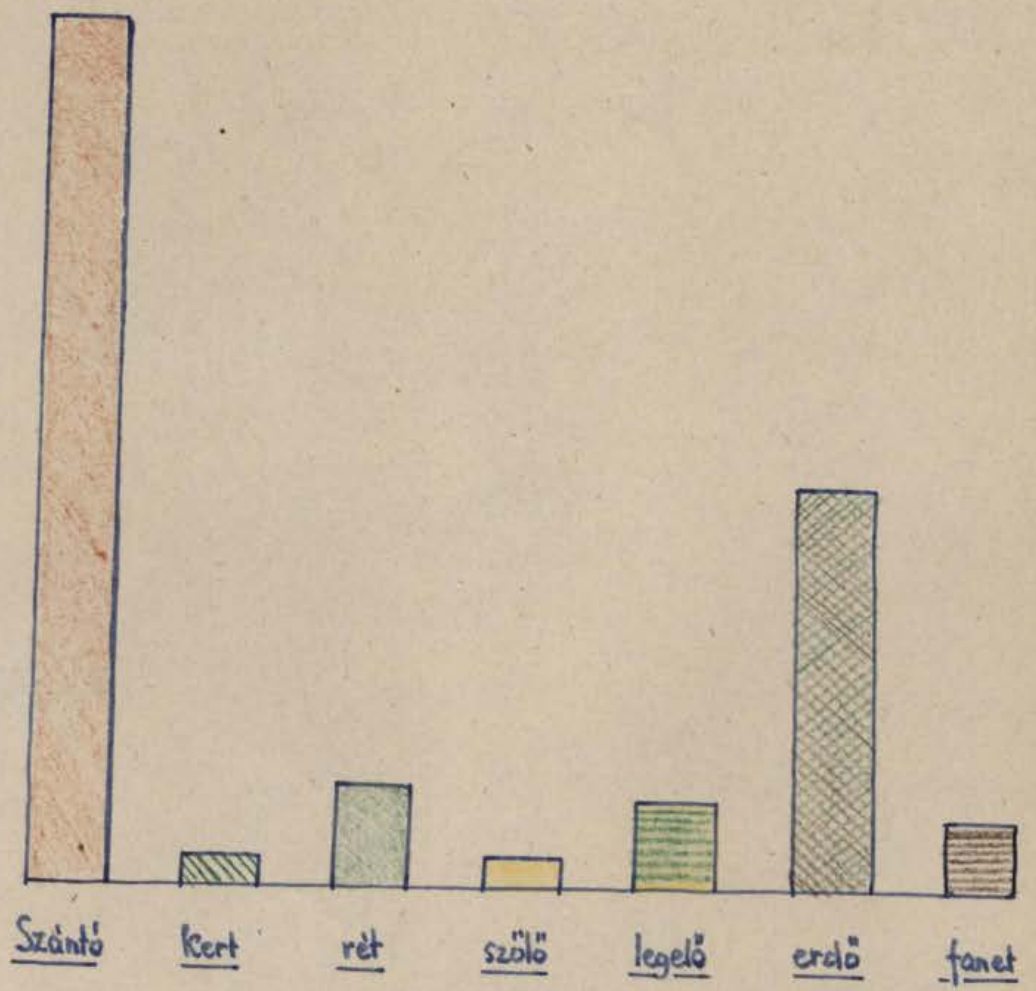
I/14/2 1.

Kapoly község területe

művelési ágak szerint

szántó	2233 kh	—	□ öl	57%
kert	39 "	568 "	"	1%
rét	229 "	391 "	"	6%
szőlő	57 "	1113 "	"	1%
legelő	184 "	388 "	"	5%
erdő	1014 "	899 "	"	26%
fanet	178 "	1517 "	"	4%
Összesen:	3937 kh	76	□ öl	100%

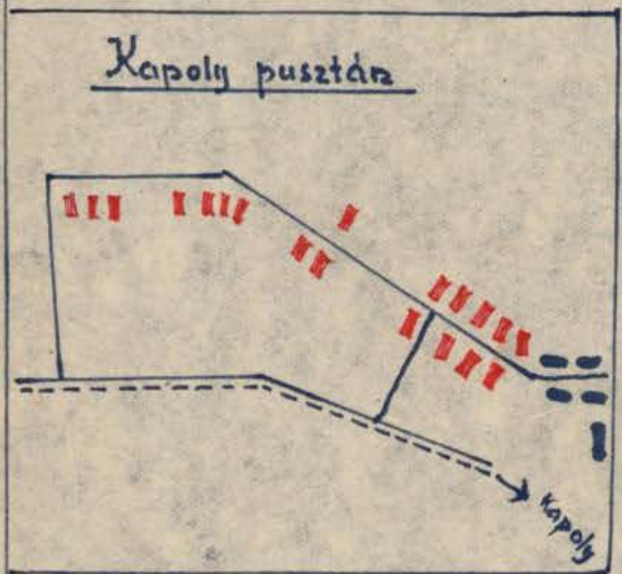

Sovjet Hódolat Múzeum
MA-185
Kápolly város

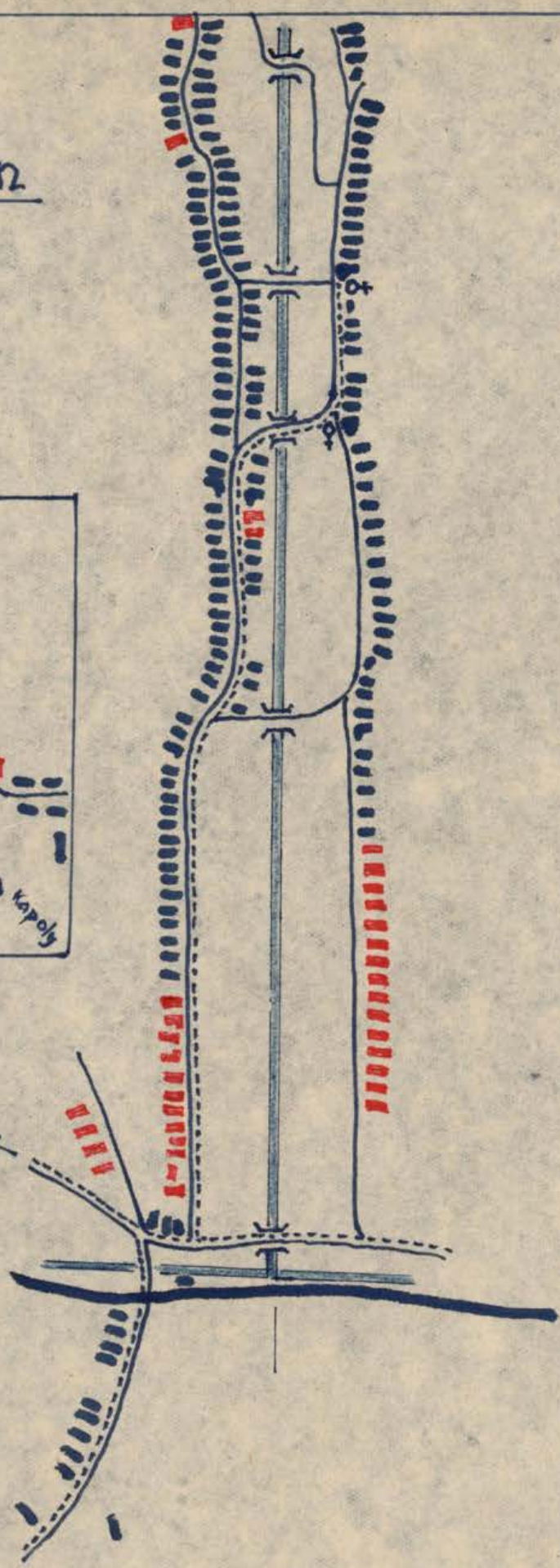
1/14/5

Új házak Kápollyon

1945-ötci

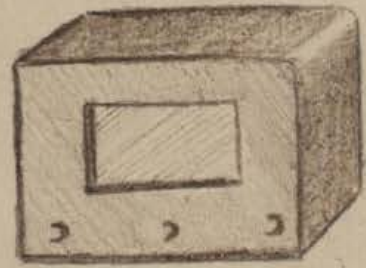
Kápolly p. ←

SOMOSI MEGYEI MŰVELŐDÉSI KÖZPONT
MM-185
MÉPRŐZEL ADATBŐR

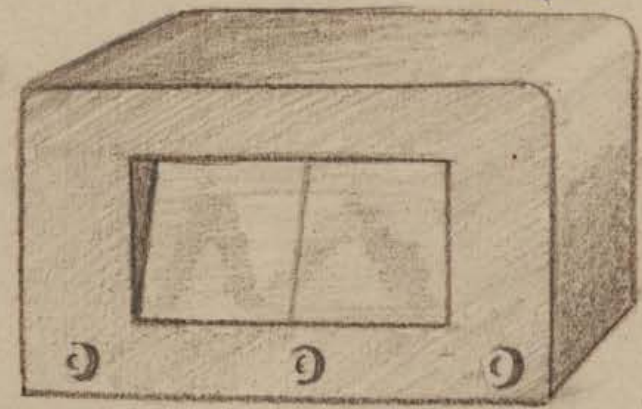
T/14/6

Kapoly kulturális életéből

1938-ban

10 rádióelőfizető

1954-ben

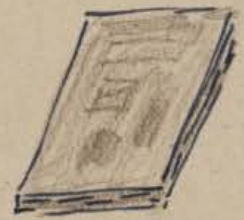
46 rádióelőfizető

10 napilap-előfizető

105 napilap-előfizető

30 egyéb lap

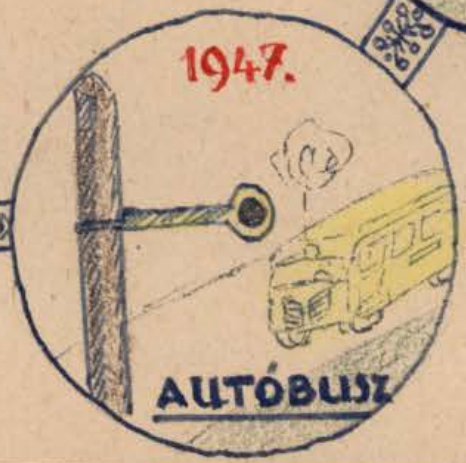
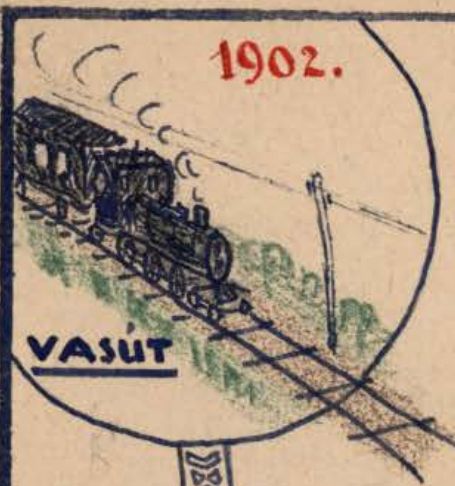
157 egyéb lap.

SOMOSY HÍRDELTÉK
184-185
KÉPZŐI ÉRTÉK

A fejlődés útja...

Kapoly

MA-185
KÖZLEKEDÉSI TISZTISZÁRSÁG

1.

1/4/8

1

Magoly felé...

2

Az „árokjelleg”

3

Löszpart.

4

A „horó”
Pincesor a domboldalban.

5

Jellegzetes útrészlet.

6

A „Böccse” / 255 m /

7

A felső iskola.

8

Az alsó iskola.

1/14/3

9

A régi templom.
/Építészeti emlék/
11

10

A ref. templom szánkíró
táblája. /Népműv. emlék/
12

Egy régi ház.

A kápolypusztai iskola.

13

A park.

Kapolyi áll. ált. isk.

151 - 1954. m.

T: Monográfia elküldése.

Megyei Oktatási Osztálynak.

Kaposvár.

Közlegünk monográfiáját 9 melléklettel csatoltan
betejeszem.

Kapoly, 1954. sept. 10.

Horváth Gyula
igazg.

KAPOLY KÖZSÉG MONOGRÁFIÁJA.

Somogy megye északkeleti részén a kaposvár-siófoki vasutvonal mentén a Balatontól 18 km-re szelíd dombok között húzódik meg egy 1200 lakosu kis község: Kapoly. Van vasútállomása, postahivatala, távbeszélővel, társasgépkocsinegállója, sportpályája, egészségháza, parkja, katonai telepe.

Ha ezzel a községgel és ennek szorgalmas népével közelebbi ismeretséget akarunk kötni, sokféle tudomány segítségét kell kérnünk. Nézzük meg először is mit mond községünkről a földrajz!

Köztudomásu, hogy hazánk területét valamikor tenger borította. Megyénket utoljára a pontusi vagy pannoniai tenger lepté el. Ebből hatalmas /200-300 m-es/ homok- és agyagrétegek rakódtak le. A tenger azután kiszáradt és az u.n. levantei korban pusztasággá vált Somogy is.

A levantei kor elején vulkános tünemények jelentkeztek. A mintegy 300 m vastag tábla összeropedezett, töredezett. Vízfolyások, szélmarások tették egyenetlenné a talajt. Észak-déli irányu törésvonalak, árkok keletkeztek.

Ezután következett a pleisztocén vagy dilluviális félsivatag korszaka. A halmokat ellepte a por. A jégkorszak végén a csapadék hatására folyók keletkeztek és kezdett kialakulni a mai térszin.

Az északkeleti halmok területén -amely bennünket legközelebről érint- három szélbarázda szeli át: 1. a mernyei; 2. a karád-kötcsei; 3. és a köröshegyi. Négy völgy vágja keresztbe ezt a vidéket: 1. a Kapos; 2. a Koppány; 3. a Kis-Koppány; 4. és a Jaba-patak völgye.

Községünk a köröshegyi nagy ároktól keletre a Jaba és a Kis-Koppány közötti völgyben fekszik. Jellegzetes "ároktelepülés". Tengerfeletti magassága 198 m, a környék legmagasabb helye a Böccse, 255 m.

Domborzatára jellemző az enyhe lejtő. A dombok egymással párhuzamosak, legtöbbje észak-déli irányu. Délen lezárja egy kelet-nyugati irányu dombsor. A vasut ennek az utóbbinak az aljában fut.

Vízrajzilag a község a Koppán-Kapos vízrendszerhez tartozik. A Kis-Koppány és a községet keresztülszelő ér forrásán kívül ismeretesek még a következő források: a kerékpázsiti kiskut a Dobási-dűlőben és egy forrás a Toroki lapban. Van még egy időszakos forrás is az erdészház környékén. Uralgó szél az északi és a nyugati. Évi középhőmérséklet +10,5 C fok. Leghidegebb hónap a január / - 1,4 C fok /, legmelegebb a július / +21,7 C fok/.

Községünk határa 3937 kat. hold. Négyzetkilométerekre átszámít-

Nézzük most, mit mond a történelem?

A ságvári-fiadi ásatások és egy sereg más lelet bizonyítja, hogy ez a táj sok-sok ezer év óta ismeri az embert. Kelták és rómaiak, hunok és szlávok éltek itt több-kevesebb ideig. A honfoglaláskor a Horkák törzse telepedett meg ezen a tájon, s itt gyűltek össze Koppányvezér hadai I. István király korában, hogy megállítsák az idő kerekét.

Községünk valószínűleg Árpád-kori település. Neve /valószínűleg/ a latin "Copula" szóból származik. Annak jelentése: szij, szalag, kötél. Eredetileg a mai Kapolypusztta területén, a forgalmas kaposvár-szántódi országút mellett feküdt, s alakja valóban hasonlított szijhoz, szalaghoz.

Csánki "Somogy megye monográfiája" /1914-es kiadás/ c. művében a Kapolyról szóló részben azt olvashatjuk, hogy községünk neve első ízben a III. Béla királytól a székesfehérvári János-lovagok részére kiállított megerősítő levélben fordul elő. Ugyanennek aminek a 431. oldalán azonban a szöveg között a következő mondatra bukkantunk: "A veszprémi káptalan I. László király 1082 táján kelt oklevelében a következő helységek birtokában erősítette meg: .... Kapoly....." Ezek szerint a XI. sz. végén már megvolt az ősi község. Nagy hírnévre, népességre azonban nem tett szert, mert a vásárszabadalmasok jegyzékén hiába keressük a nevét. Ugyanakkor ama fele akkora szomszédos Zala községnek már évszázadok óta volt vásártartó joga.

1229-ben a székesfehérvári káptalan birtoka, de az 1267. évi pápai bulla szerint a tihanyi apátságnak is voltak itt birtokai. Előfordul az 1332-37. évi pápai tizedjegyzékben is. 1337-ben Keethkapul, 1347-ben Egyházaskapoly, 1400-ban Kápolnáskapoly helységekről emlékeznek meg az oklevelek. Az utóbbinak a részét Zsigmond király Osztopáni Bálintnak és Péternek adományozta. Egyik Kapoly 1460-ban Ugron Imre birtoka. 1488-ban Bálványosi Györgynek Egyházas- és Kápolnás helységekben lévő birtokait Nagylucsei Orbán egri püspök és testvérei, továbbá Endrédi Somogyi Bernát nyeri adományul. 1488-89-ben Bocskai Jakabnak is voltak itt birtokai. Kápolnás-Kapolyt 1512-ben Perneszi Pál fia, Imre nyerte adományul II. Ulászló királytól. 1536-ban Kápolnás-Kapolynak Baranyai Máté, Ewleweldy /Óleveldi/ László, Perneszi István özvegye, Perneszi Egyed és Imre; Egyházas-Kapolynak pedig Ugron Bernát és Pál, Perneszi Imre, a veszprémi püspök, Kys Mihály és Baranyai Máté voltak a földesurai. 1536-ban Kápolnás-Kapolynak 19 portája, Egyházas-Kapolynak 18 portája volt. Az 1557. évi adólajstrom szerint mindkét Kapoly a Perneszi nemeseké volt. 1577-ben Perneszi András felsőlendvai várnagy nyerte adományul Rudolf királytól. Ekkor Kápolnás-Kapoly 28 házból, Egyházas-Kapoly 20 házból állt. 1583-ban Kápolnás-Kapoly Perneszi Andrásé, Egyházas-Kapoly a veszprémi püspöké. Ekkor azonban már csak 16 ház állt a kápolnás-kapolyi 28-

A második világháború áldozatai: Fonyó János, Horsa József, Kis Károly, Pintér Imre, Szabó Gyula, Surányi Lajos, Borza Gyula, Pap Gábor, Pap Gyula, Ringler János, Szabó Sándor, Horváth Pál, Niksz József, ifj. H. Szabó József, Szabó Ferenc, ifj. Baranyai János, Kuczori László, Szende Albert, Kincses József, Keszler László, Hosszu Ferenc,

Községünk lakosai számának alakulását a következő táblázat mutatja:

1880	1890	1900	1910	1920	1930	1940
1038	1082	970	1020	1048	1136	1158

1869-ben községünknek 1030 lakosa volt, és 1910-ben, tehát 41 évvel később lo-zel kevesebb: 1020. Elgondolkoztató adatok ezek. Nem csodálkozhatunk a szaporodás ilyen kis mértékén, ha figyelembe vesszük, hogy 1945 előtt a község határának majdnem a fele a tihanyi apátságé volt, s köröskörül mindenütt nagybirtok. /Weltersheimb gróf, Satzger birtok, Zichy-Rubidó birtoka./ Vegyük még hozzá, hogy 1890-től 1900-ig sokan kivándoroltak Amerikába, továbbá a pusztító, népfogyasztó egykét, s előttünk áll a kép: hogyan fogyott egy szorgalmas kis község népe.

Iskola és egyház.

Említettük már, hogy a régi Kápolnás-Kapoly, vagy másképpen Nagy-Kapoly volt a két helység közül a népesebb. Ez azonban a XVII. században teljesen elpusztult. Az ott épült kápolna romjai 1802 májusában még megvoltak. Mikor a tihanyi apátság a mai Kapolypusztán gazdasági épületeket emeltetett, a régi templom helyén ostyasütőt, gyertytartó roncsokat találtak.

Kis-Kapoly, vagy Egyházas-Kapoly /a mai Kapoly/ lakossága a XVI. század végén, a XVII. század elején református hitre tért. 1646-ban már volt református egyház. S a reformáció térhódítására jellemző, hogy bár ~~ix~~ 1749-ben Lécs Ágoston plébános vezetésével elvették a reformátusok használatából épült templomot, a kat. hívők száma 1815-ben csupán 48. -1819-ben alakul Kapoly önálló plébániává. 1824-27-ben a kat. vallásuak száma 170. 1777-ben tették le az alapkövét az új templomnak, és 1779-ban fejezték be az építést. A belseje megújult 1889-ben. Az oltárképet Vaszary János festette.

A reformátusok a mai lelkeszlakás melletti telken építettek templomot az előbb említett templom-elvétel után. Ez fából, tömésfálból készült. A mai templomot 1830-ban kezdték építeni, s 1839-ben fejezték be. Nagy gyű-

lekezet számára készült a hatalmas épület. 35 m magas tornyát 1892-ben villámcsapás érte, teteje leégett. Ekkor 4 erős vasruddal a hosszabb falakat összecsavarozták, új tetőt kapott a templom, a toronyra meg villámhárítót szereltek. - Népművészeti szempontból értékes a templom két számkirakó táblája. -

Iskoláról a legrégebb feljegyzés a református egyház anyakönyvében található és ez a következő: "Anno 1747 die 26 Julii kereszteltem iskolamester Kamotsai János fiát Istvánnak. K. Attyai Sz. Miklósi János Pred. Csizmadia Tót Mihály, Mórocz István, Kiss Pál, Kováts Mihály K. Anyjai ezek feleségeik." Tehát 1747-ben már volt községünkben iskola /ref./. - 1760 táján már kat. iskola is volt. Sőt egy püspöki jelentés az 1808. esztendőben evangélikus iskoláról is tesz említést.

1948-ban megtörtént az iskolák államosítása. Iskolánk a tabi ált. isk. fiók iskolája lett. 1948-49. isk. év más változást is hozott. Kapolypusztán 1949. ápr. 19-én megnyitott egy osztatlan iskola 25 tanulóval.

1952. szept.-ben az addig 3 tanerős iskola 4 tanerős lett. Ugyanekkor a tanteremek száma 2-ről 3-ra szaporodott. Iskolánk ekkor elvált a tabi és önálló iskola lett. 1954. szeptemberében a 4 nevelő helyett 5 nevelő működik már s a tanteremek száma 3-ról 4-re emelkedett. Iskolánkban 1952. szeptembere óta szakosított oktatás folyik.

A tanulók számának alakulása a megállapítható legrégebb adattól, 1900-tól a következő:

Isk. év	rk.	ref.	Összesen	Isk. év	rk.	ref.	Összesen
1900-01	-	50	50	1927-28	41	39	80
1901-02	43	48	91	1928-29	50	51	101
1902-03	-	40	40	1929-30	69	58	127
1903-04	68	51	119	1930-31	56	62	118
1904-05	65	57	122	1931-32	71	69	140
1905-06	52	68	120	1932-33	100	61	161
1906-07	59	67	126	1933-34	81	79	160
1907-08	65	72	137	1934-35	84	71	155
1908-09	63	71	134	1935-36	87	60	147
1909-10	69	68	137	1936-37	82	68	150
1910-11	63	64	127	1937-38	76	54	130
1911-12	72	66	138	1938-39	74	59	133
1912-13	73	76	149	1939-40	66	68	134
1913-14	72	76	148	1940-41	72	68	140
1914-15	-	70	70	1941-42	68	68	136
1915-16	-	69	69	1942-43	78	63	141
1916-17	49	-	49	1943-44	72	54	126
1917-18	71	77	148	1944-45	62	52	114
1918-19	52	69	121	1945-46	66	44	110
1919-20	49	-	49	~~1946-47~~			
1920-21	62	66	128	1946-47	78	48	126
1921-22	58	52	110	1947-48	77	50	127
1922-23	68	70	138				
1923-24	53	61	114				
1924-25	53	-	53				
1925-26	62	67	129				
1926-27	45	49	94				

I s k . é v	Belterület	Kapolypuszta	Összesen
1948-49	135	25	160
1949-50	135	28	163
1950-51	135	23	158
1951-52	134	23	157
1952-53	156	17	173
1953-54	150	12	162

Figyelemreméltó, hogy 50 évre visszamenőleg a legtöbb tanuló 1932-35 között volt. Az akkori tanulólétszámot 1948-ban sikerült újra elérni és azóta a szintet tartani. A legutóbbi 5 év születési statisztikája pedig azt mutatja, hogy iskolánk további fejlődés előtt áll ezen a téren is.

A kapolypusztai áll. ált. iskola 1949. április 19-től 1954. augusztus 31-ig működött. Az első évben 25 tanulója volt, az 1953-54. isk. évben csupán 12. Az elnéptelenedés főoka a szülők elköltözése. A pusztai iskola tanulóit a belterületi iskolába társas gépkocsin járhatnak.

Életmód, gazdálkodás.

A község határának 57%-a szántóföld, 26%-a erdő. Ez a két adat már meghatározza községünk lakóinak foglalkozását. Még 20 évvel ezelőtt is találhattunk olyan gazdát a községben, aki földjének egy részét parlagon hagyta. Általában azonban a község lakóinak túlnyomó része igyekezett korszerűen gazdálkodni. A község határának főterményei a buza, kukorica. A gabonafélékből jelentős mennyiséget termelnek a következőkből is: rozs, árpa, zab. Ipari növények közül kendert és lent, cukorrépát termelnek. Jelentős még a takarmányfélék termelése. /Lóhere, lucerna, baltacim./

Községünk lakói meglátták a fejlődésnek az útját. 1951-ben már megalkult az első termelészövetkezet községünkben. 1952 őszén tömegesen léptek be a termelészövetkezetbe, amint később kiderült, ezt azonban nem meggyőződésből, hanem különböző külső körülmények következményeként tették. 1953-ban a juniusi kormányprogram után sokan kiléptek. A számban megkevesebbedett, de alapjában megerősödött "Szabadság" TSz az 1954-es esztendőben szép eredményt ért el. Várható, hogy ennek jó hatása a későbbiek során majd megmutatkozik.

Községünk lakóinak egyik főjövedelmi forrása volt mindig az állattenyésztés. Több száz szarvasmarha, ezer körüli disznóállomány, 100-200 közötti ló és több ezernyi baromfi alkotja az állatállományt. Tavasztól ősziig legelőkön nevelkednek a szarvasmarhák, a disznók és birkák az egészen zord napokat kivéve télen is járnak legelőre. Sajnos, törzskönyvezett, fajállatokat, egykét kivételtől eltekintve, nem tartottak a község lakói.

Említésre méltó még a méhészet. Öt nagyobb /30-100/családos méhészetről tudunk, nem számítva a kisebbeket.

Határunk dűlőútjain sok eperfa található. Szoktak minden esztendőben selyemhernyót is tenyészteni. Mintegy 4-8 család szokott foglalkozni ezzel.

Községünk határának tekintélyes része, kerekén 1/4-e erdő. Összefüggő övként szegélyezi a község déli és nyugati részét. Északon a szomszéd Bálványos község erdeje húzódik. Ugy, hogy erdő szempontjából nyitott területnek csupán a keleti részt tekinthetjük. Erdeink legjellemzőbb fái: a bükk a tölgy, az akác és a cser.

1945 előtt az erdő legnagyobb része a tihanyi apátságé volt. Most évenként 10-30 kat. holdat termelnek ki. Ugyanakkor azonban tekintélyes mennyiségű csemetét is gondoznak a csemetekertben. Az erdőből bányafát, szerszámfát, butor-és tűzifát egyaránt termelnek. Az erdő egyéb termékei is hoznak hasznot a község lakosainak. Különösen a gombázás kedvelt szórakozás. Tudunk olyan esetről, amikor valaki másfél zsák vargányát hozott az erdőről.

Az erdő lakói közül megemlítjük a szarvast, őzet, rókát, borzot, nyestet. Tavasszal a szalonkák is átmeneti szállást találnak erdeinkben.

Növényvilág szempontjából Kogutowicz könyvének megállapítása szerint községünk az u.n. illir-flórához tartozik. Növényeink közül néhány jellemzőt felsorolunk:

Mályvafélék: papsajtmályva, erdei mályva. Lenfélék: hegyi len, Gólyorrfélék: nehéz szagu gólyorr, bürökgémorr. Kutyatejfélék: erdei kutyatej, farkas kutyatej, vesszős kutyatej. Kóris. Szulákfélék: apró szulák, aranka. Fűes levelűek: magyar ebnyelvű fű, fekete nadálytő, apáca virág, ne-felejcs. Ajakosok: piros árvacsalán, repkény, szurós gyöngyajak, mezei zsálya, kakukfűvek. Burgonyafélék: beléndek, zsidócseresznye. Tatógatók: ökör-farkkóró, veronika, szakállas csormolya, nagy kakascimex. Mákfélék: vérehulló fecskefű, füstike, odvas keltike. Keresztes virágúak: repce, retek, pász-tortáska, torna, viola, vadrezeda. Ibolyafélék: árvácska, ibolya. Fészkesek: szászorszép, napraforgó, pipitér, cickafark, székfű, margitvirág, körömvirág aszat, kék buzavirág, katáng, bakszakál, pitypang. Fagyöngy. Szegfűfélék: konkoly, fehérnácsvirág, csillaghur, madárhur. Boglárkafélék: salátaboglárka, vetési boglárka, mecsári gólyhír, szarkaláb, tavaszi, nyári hérics. Rózsafélék: gyümölcsfák, galagonya, szamóca, vadrózsa, pimpók. Hüvelyesek: tövises iglice, lucerna, orvosi sonkóró. Herefélék: fehér, bíbor, apró, hegyi, réti lóhere. Juharfélék. Vadgesztenyefélék. Kecskerágófélék: bibircses kecskerágó. Ernyős virágzatúak: ördögbooskor, zöldségfélék. Hársfafélék. Buzérfélék: keresztes galaj, ragadós galaj. Egyszikűek: kikerics, fürtös gyöngyike, pázsitfűvek, salamonpecsét, gyöngyvirág, hóvirág.

Közlekedés: községünk ebből a szempontból szerencsés. Határunkat szeli át a szántód-kaposvári forgalmas út, továbbá a Tab-Daránypuszta-Tamási felé vezető kövesút. Kövesúton juthatunk el a szomszéd községek közül: Zala, Tab, Zics, Nágocs, és Pusztaszemes felé. Két szomszédos községgel nincs ilyen kapcsolatunk. Ezek Bálványos és Somogyeggyes. Községünknek van vasútállomása és társasgépkocsimegállója.

Népesedés.

Községünk lakói magyarok. Néhány német nevű család akad a községben pl.: Czeider, Hinkli, Walter, Böhm, Weber. Ezek közül azonban senki sem tud még véletlenül sem németül. 1788-ban ezek közül a nevek közül egyetlen egyet sem említ a jobbágyok névsora. Viszont 1790-ben már szerepel német név. Feltehető, hogy tudatos, szándékos telepítés történt.

Iskolánk padlásán megtaláltuk a kapolyi ref. egyházközség 1805. évi összeírását, az egyháztagek névsorát. Három csoportban tartalmazza ez a jegyzék a református vallásuak nevét. Az első és legnépesebb csoport a "gazdák" nevei. A második csoport a "zsellérek", a harmadik a "szolgák és szolgálók". Összesen 150 családról tesz említést ez a jegyzék. Vannak olyan nevek ebben a jegyzékben, amelyeknek ma is van viselőjük. Pl.: Biró, Bonnyai, Borza, Dobos, Faragó, Farkas, Garabon, Gelencsér, Horváth, Király, László, Pintér, Szabó, Szárszói, Simon, Tollas, Ürögi, Viszló. Vannak azonban olyan nevek is, amelyek Kapolyban ma már nem találhatók. Ilyenek: Ábrahám, Álló, Aranyás, Balásza, Beitei, Borsó, Dávid, Fejes, Gyárfás, Huszti, Lötze, Mórocz, Pesti, Puskás, Sas, Szentiványi, Csizmadia, Torma és Véchey.

Itt kell szólnunk néhány szót a cigánykérdésről. A község északi részén négy cigány család lakik, a község déli részén, de tulajdonképpen a tabi határban, egy kisebb cigánytelep található. Az utóbbiak foglalkozása még néhány évvel ezelőtt is a kéregetés és kupeckedés volt. A családfő "János bácsi" disznóhizlalással is foglalkozott, és előfordult, hogy a 2000 holdas tabi gróf János bácsitól kért pénzt kölcsön. A felszabadulás óta életmódjuk lassan megváltozik. János bácsi egyik fia állami gazdaságban dolgozik. Két évvel ezelőtt egy szép házat vett a faluban. Az északi részen lakó négy család évtizedek óta a falusi szegényemberek életét éli. Részesaratók, napszámba járnak. Érdekes megemlíteni a cigányokkal kapcsolatban a község lakóinak egy demokratikus vonását. Az idősebb cigányok tegezik a fiatalabb, községbeli nőket vagy férfit - viszont a fiatalok bácsinak, néninek szólítják az idősebb cigányokat. Összeházasodás a község lakói és a cigányok között nem történt.

Kulturális élet.

Sajnos, kultúránk életünknek otthona nincs. A különböző kulturális megmozdulások legnagyobb részt az alsó iskola nagytermében bonyolódnak le. Nagy kárára az iskola épületének, és bosszankodására a rendezvényen megjelenteknek. A nyári munkák különben sem teszik lehetővé tavasztól őszig sem előadások tartását, sem színdarab rendezést. Télen azután annál sokoldalubb a falusi ember szórakozása. Ősszel kukoricafosztókra járnak ifjak és idősek. Ha pedig megérkezik a hó, eljön az ideje a tollfosztónak. Ez akként történik, hogy a ház asszonya meghívja a rokont, szomszéd lányokat, asszonyokat. Süteményt sütnek ilyenkor, és mustról vagy borról is gondoskodnak. Mesélés, nó-

tázás közben történik a toll megfosztása. Ez szinte kizárólag női foglalkozás. Amikor a dísznövények ideje megérkezik, egy másik szokást kell megemlítenünk: a nyársdugást. A jóbarátok, szomszédok bekukkantanak a dísznövény feldolgozásával foglalkozó családhoz, egy hosszú kihegyezett botot dugnak be az ajtón, és valami tréfás versikét mondanak. Esetleg elváltoztatott hangon kérnek részt a levágott dísznövényből. Illik ilyenkor egy kis ebédről maradt peccsenyét, vagy szalonna darabot rászurni a bot végére. - Husvét idején két szokásról kell megemlíteni. Az egyik a himestojások ajándékozása. A másik "a kókányolás". Ez utóbbit a gyermekek gyakorolják. Lényege, főtt himestojást tartanak kézben, vagy állítanak a földre, és a pajtásnak pénzdarabot kell beledobnia. Ha sikerül, övé a főtt tojás. Ha nem, elvesztette a pénzdarabot. Emellett említendő még, amelyet ma már mindig kevesebbszer játszanak, a csülkőzés. Ez főként a fiúk játéka. 20-40 cm hosszú karó vastagságú botokat /legtöbbször hármat/ összetámasztva leállítanak a földre. 8-10 m távolságról egy negyedik bottal megpróbálják elütni. Az a győztes, akinek a dobása többször sikerül. Még egy érdekes és szép szokást említünk, a pünkösdlést. Erről a népdalokkal kapcsolatban külön szólnunk.

Következzék most néhány szó községünk lakóinak nyelvéről. Általában a dunántúli nyelvjáráshoz tartozó terület Kapoly község. A következő érdekes tájszókát említjük meg, mint községünkre jellemzőt: kumni-hunyni, kumó-hunyó, szotyola-napraforgó, buborka-ugorka, gyut-jut, egnézi-megnézi, kaputuzsárkapufélfa, Bányos-Bálványos, bányosi erdő-Bálványosi erdő, ókula-szemüveg, óma-alma, szóma-szalma, ittenék, ottanék-itt, ott, sunka-sonka, tüke-tőke, vörsöny-verseny, horó-horhós, Mihál-Mihály, kapoli-kapolyi, Károly-Károly, föld-föld, ümög-ing, kehül-köhög, kehecukor-köhögés elleni cukor, ehül, ehés-megéhezett, éhes, csinyál-csinál, bál-d-bál, otthol, itthol-otthon, itthon, zsiba-liba, tik-tyuk, csollyán-csalán, hamarjásan-hamar, hamarosan, zsurmolni-morzsolni. Néhány érdekes kifejezés: nem vádolja el-nem vállalja el arra átul-a másik utca, fősófél-a Balaton veszprémi, zalai partja, füzetés-fizetni, szur a szegedés-szurást érez az oldalában, há vótá?-hol voltál? burhós az idő-borus, berult, nem vagyok éhes egy zsurmát sem-egy csöppet sem vagyok éhes. Monyássza a tikot-tojózsa tyukot. A kapolyi ember a nőstény dísznövényt göbének, a csődört monyásnak nevezi.

Amint látjuk, a felsorolt példákból, községünk nyelvében megtaláljuk a labiális illabiális változást, a zártságot, az l-ezést, és a szókezdő más-salhangzó elhagyását.

Néphagyomány.

Egy község multjának feltárásánál jelentős szerep jut a néphagyománynak. Ma, mikor népünk birtokába veszi az egész nemzeti kulturát, a népihagyomány is elsőrendű tényezővé válik: a nép érzelmeinek kifejezőjévé. Kapolyközség kulturális életével foglalkozva szükséges ismernünk,

hogyan szórakoztak, táncoltak, mit daloltak 40-50 évvel ezelőtt, vagy még régebben a község lakói. Ma már csak egy-egy elejtett szóból, halk dudorászásból sejtjük: más volt régen a szórakozás, tánc, dal.

Nyári vasárnap délután... Lányok, legények egy megbeszélthelyen /temp-
lom előtt/ gyülekeznek, majd füzért alkotva dalolva vonulnak végig az utcákon.
Mit daloltak? Az országszerte ismert népdalokat, helyi versszakokkal kibő-
vitve. Többen tudnak harmónikázni, köztük Gulyás Jenő bácsi a legjobbak közé
tartozott. Egy-egy lányos ház előtt megálltak, harmónikaszóra táncra perdül-
tek. Csárdás, walczer, czeppedli, polka, lengyelke járta akkoriban. A lányok
ruhája bőszoknyás, bokorugró, - szűk, feszülős bluz /"hogyan lehetett csip-
ni a bőrit"/, némelyik füzőt is használt. Nagy melegben ettől néha el is á-
jultak. Ha a táncot elunták, különféle játékokat játszottak. Az esti harang-
szó egy lányt sem érhetett az utcán.

Kendernyomás. Főként lányos háznál végezték ezt a munkát, melyre a
meghívott lányok jöttek össze. Persze, este a legények is megjelentek - hi-
vás nélkül. Dalolás, játék, végül tánc izesítették a munkát.

Pünkösdőrlő. /Kótamelléklet 1. szám./ Pünkösd napján a lányok meg-
beszélthelyen gyülekeztek. Láncot alkotva - elől a vezető- a pünkösdőrlőt é-
nekelve vonultak végig az utcákon. Lányos ház előtt a páros, felegetős részt
énekelték és játszották, majd tovább menve a dalt előlről kezdték. A pünkös-
dőrlőt 1940-ig rendszeresen énekelték, háboru után 1948-ban az iskolások kez-
deményezésére megegyeszer előkerült.

Eljegyzések, lakodalmak, pinceszerek alkalmával előjöttek a régi
nóták. Ezek egy részére jellemző, hogy ismert dallamokra több/ szövegválto-
zat is tartozott.

Nem ám az az asszony, kinek sok ludja van,
Hanan az az asszony, kinek szép lánya van.
Szépen felneveli, szárnyára ereszti,
Könnyes szemmel nézi, fájó szemmel nézi, mikor más öleli.

Vagy: Ejnye, ejnye, kocsmárosné ejnye,
De szennyes a köténye eleje,
Mossa ki a köténye elejét,
Ugy várja borivó vendégét.

Másik: A hatszeles gatyám szára,
Megakadt a rózsafába,
Ejnye rózsám, azt a kutyfáját,
Ereszd el a gatyám szárát.

Vagy pedig: Lassan-lassan, kis pej lovan, ne nagyon,
Meg találnék betegedni az uton,
Nincs az uton se patika se csárda,
Messze van a kisangyalom tanfája.

Ha betérek a csárdába bort inni,
Egyik könnyem a másikat ott éri,
Mégfogadtam, hogy nem járok utánnad,
Hej, de bezzeg, jár utánnam a bánat.

Még a János vitéz dallamára is szerkesztettek szöveget:

Ablakomba két kis csirke,
Egyik kakas, másik jérce,
Jöjj el babám majd estére,
Jó yacsora lesz belőle.

Mikor a vasutat építették, a "gőzös masináról" szólt a nóta:

Szép találmány ez a gőzös masina,
De sokkal szebb ez a szép kis csutora,
Igasságot szív az ember belőle,
Ez viszi csak a jó nagyart előre.

Ez a szövegköltés oly méreteket öltött, hogy képviselőválasztáskor a "szeretett" képviselőjelölt bukására is rögtönöztek dalt:

Dunába uszik egy sánli,
Turcsányi rá akar állni,
A sánli eluszott, Turcsányi megbukott...stb.

Néhány kevésbé közismert, vagy talán egészen ismeretlen dal kótáját és szövegét mellékelten megtalálhatjuk. Ezek csaknem kivétel nélkül új stílusú, kupolás szerkezetű népdalok, Szövegek szempontjából igen értékes leletekre bukkanhatunk a községben.

Népi hangszer a faluban néhány gombos Stowasser harmonika volt. Megemlítik, hogy volt ugyan egy öreg juhász, /Sárközi nevű/, aki szépen furulyált, de csak a maga szórakoztatására.

Tekintve azt, hogy a mellékelt szövegek és dalok csak elenyésző része annak a kincsnek, ami még a falu öregjeinek ajkán maradt, - e sorok írójának erős szándéka, hogy a megkezdett gyűjtést tovább, tudományosan folytassa. Azt akarjuk, hogy a gyűjtött népdalok a falu mai fiatalságának is, de egész nemzetünknek is közös kincse legyen!

Itt emlékezünk meg még egy nagyértékről: Kapolyi György bácsi faragó művészetéről. Gyönyörű tükörrámák, ládatetők, botok, karosszékek tanuskodnak arról, hogy milyen kiváló művész élt közöttünk. De nem csak erről volt nevezetes "Kapolyi bácsi". Mindenféle állatbetegség nagyszerű ismerőjeként és gyógyítójaként ismerték az egész környéken. S bizony megtörtént, hogy az izni-olvasni nem tudó pásztor ember tanácsát kérte egy-egy fiatalabb állatorvos.

- x - x - x -

Végig tekintettünk községünk életén. Sok kérdésre próbáltunk választ adni több-kevesebb sikerrel. Községünk két nagy hiányosságára kell még rámutatnunk: nincs a községünkben villany és nincs kulturház.

Befejezésül még ennyit:

Községünk életében döntő változást jelentett 1945. A látástól-va-kulásig dolgozó pusztai cselédeberek, napszámosok a maguk gazdái lettek. Széthullott a nagybirtokok szorító gyűrűje, s szabad élet, boldog jövő féltett a kisenemizett, hazájukban hazátlanok előtt.

Közel 900 éve, hogy e község lakóinak ősei megvetették lábukat e-

zen a tájon. Nem tudta őket elsöpörni a tatár, elpusztítani a török, kiirtani a német. Amint multak az évtizedek, az évszázadok, nemzedékek váltották egymást, de a fiak, akik az apák nyomdokába léptek, s a leányok, akik az édesanyjuk példáját követték, egyforma szorgalommal, szívósággal művelték a földet, ontottak vért és verítéket.

Örülünk, hogy e község szorgalmas népének gyermekeit nevelhetjük. Ezért ajánljuk szeretettel ezt a szerény munkát Kapoly község dolgozó népének.

Kapoly, 1954. augusztus hó

Kapolyi Állami Ált. Iskola
Nevelőtestülete.

